

Jan Tomeš

Modus v substantivních větách v současné španělštině

(posudek vedoucího bakalářské práce)

Obsah bakalářské práce Jana Tomeše je specifictější než její název: v materiálových analýzách se autor zabývá pouze volbou modu v substantivních větách následujících po slovesech *entender*, *comprender*, *admitir*, *aceptar*, *explicar*, *sospechar*, *imaginar(se)*, *figurarse*, *suponer* a *quejarse*. Zjednodušení názvu je pochopitelné, byl by jinak neúnosně dlouhý. Ostatně určité pasáže teoretické části přesahují pole zmiňovaných typů substantivních vět a vyjadřují se k modalitě obecně.

Práce sestává z šesti dále členěných kapitol. Po úvodní charakteristice cíle práce následuje teoretická kapitola věnovaná obecně modalitě a modu. Třetí kapitola komentuje některé teoretické výklady volby modu v substantivních větách. Čtvrtá kapitola popisuje metodu použitou v materiálové části a charakterizuje použité korpusy, totiž *CREA* a *InterCorp*. Pátá kapitola, obsahující hlavní vlastní přínos autora, nabízí stručné korpusové analýzy substantivních vět následujících po výše uvedených slovesech, a to včetně jejich českých protějšků. Stručná závěrečná kapitola shrnuje závěry práce.

V úvodu svého hodnocení bych chtěl konstatovat, že jsem byl sice vedoucím práce, ale poslední konzultace s autorem se konala ve chvíli, kdy koncipoval strukturu práce – od té chvíle jsem s ním v kontaktu nebyl a práci jsem viděl až nyní, po odevzdání. Uvádím to proto, že v následujícím textu zmíním některé výhrady, které se týkají obecné struktury práce a které bych uvedl už při případné konzultaci.

Začnu klady práce. Autor je dobrý stylista a je zřejmé, že má zkušenost s psaním textů: formuluje suverénně, umí rozlišovat mezi podstatným a méně podstatným, umí zobecňovat. Chválím rovněž objem nastudované literatury – v bibliografii najdeme položky, které svým zaměřením přesahují horizont obvyklý u bakalářské práce. Oceňuji například, že si autor vyhledal a přečetl méně známý, ale zajímavý článek P. Karlíka o konjunktivu v češtině.

Práce s relativně rozsáhlou bibliografií ale rovněž vykazuje rys, kterým je dle mého soudu negativně poznamenána celá práce. Text působí dojmem, že byl psán ve značném chvatu. Spěch – který byl zřejmě navíc důvodem, proč autor nekonzultoval s vedoucím práce – se odráží v obsahu i formě.

Téma modalit je nesmírně náročné, existuje o něm obrovské množství literatury. Autor práce rozhodně nevolil špatné tituly, nicméně zpracování jejich obsahu přináší kromě zajímavých postřehů i některá výrazná zkruslení. Celkový přehled přístupů působí trochu nesourodě: autorovi se jen někdy podaří vztáhnout názory jednoho autora k názorům autora jiného a vytvořit srozumitelný výklad celku. Nejsm si navíc jist, zda je rozumné na tak malé ploše (rozsah bakalářské práce umožňuje věnovat teorii jen pár stránek) obsáhnout tak dlouhý časový oblouk, od autorů

z devatenáctého století až po autory současné (lze to doložit např. na citaci z V. Salvá na s. 12; jeho dělení modů je spíše historická záležitost). Současní autoři pochopitelně znají texty starší a berou je při svých výkladech v úvahu, proto by bylo rozumnější věnovat se jen několika málo aktuálním koncepcím. Extenzivní přístup navíc vyžaduje výbornou orientaci v obecnělingvistické a v hispanistické literatuře, a tu autor na konci bakalářského studia může jen těžko mít. A tak se v textu mísí obecnělingvistické výklady o modalitě (Palmer) s výklady někdy až didakticky zaměřenými, pocházejícími z prakticky orientovaných španělských gramatik, a výsledek je poněkud nepřehledný.

V textu se tak objevují tvrzení nebo interpretace pojmů, které jsou bez dalšího výkladu těžko pochopitelné:

- v abstraktu i jinde se proti sobě staví systémová norma a úzus; to je v souladu s určitou koncepcí běžnou v hispanistické literatuře; jinde v textu se ale tato norma bez rozlišení zaměňuje za normu deskriptivní (na s. 8 se mluví o „chybování“, přitom je řeč o „systémové normě“);
- na s. 8 i jinde v práci mluví autor správně o tom, že modalita je úzce spjata s mluvčím a jeho subjektivním pohledem na platnost děje; tento „subjektivní“ rozměr ale odděluje od „konvenčních či systémových“ pravidel; všechny koncepce modalit se přitom snaží popsat pravidla, podle kterých se právě tato subjektivita promítá do volby modu – není to libovolná hra bez pravidel; lze říci, že autor s pojmem „subjektivní“ operuje dosti často nahodile;
- výklady o modalitě (Bally, Palmer...) jsou dle mého soudu občas nemístně zjednodušené, navíc má autor obecně potíže s českými termíny, což se odráží u některých překladů citací do češtiny, které jsou více než problematické;
- opozice *enunciación* a *enunciado* je v dnešní hispanistické literatuře zcela běžná, jsou na ní založeny např. výklady v nové normativní mluvnici; tj. nejde o koncepci jediné autorky;
- výklady o formální stránce subjunktivu a jeho typech, vycházejících z Bella, Gili y Gayi apod. jsou v kontextu práce rovněž až zbytečné, protože následné výklady moderních prací ukazují, že bez odlišování formální a významové stránky slovesných forem nelze dospět k uspokojivému popisu.

Podstatně lepší jsou výklady autorů, jejichž práce mají cíl spíše didaktický, tj. do detailu prakticky popsat užívání modů (Fernández Álvarez). U nich může autor uplatnit svou znalost španělštiny i schopnost uvažovat nad problémy – jeho postřehy jsou v těchto pasážích, které nevyžadují hlubší znalost teoretické sekundární literatury, velmi zajímavé.

Jistým spěchem je dle mého soudu poznamenána i materiálová část. Nechme stranou omezení příkladů z CREA na 100 – to je jistě dáno především nedostatečnými vyhledávacími nástroji v tomto korpusu. Spíše považuji za problematické, že cílem nebylo zkoumat frekvenci, nýbrž možnost alternace jednoho nebo druhého modu. Takový cíl je snáze dosažitelný, avšak naskýtá se otázka, zda se jen statisticky nedoloží něco, co je už předem obecně známo. U konkrétního vyhledávání považuji za chybu,

že autor nerozlišoval mezi řídicím slovesem v kladném a záporném tvaru (v některých dílčích pozorováních si tohoto rozdílu všímá, ale nikoli důsledně). V komentářích k jednotlivým případům pak nedůsledně rozlišuje mezi jednotlivými osobami (byť sám ukázal, že první osoba jednotného čísla se chová jinak než ostatní). Komentář jednotlivých výsledků vychází spíše z autorova jazykového citu a vnímání jednotlivých struktur než z nějaké předem stanovené koncepce – autor inteligentním způsobem zvažuje jednotlivé vlastnosti zkoumaných struktur. Celkově se přesto nemohu zbavit dojmu, že šlo z materiálové analýzy vytěžit podstatně více. Tato skutečnost se odráží i v tom, že závěr práce je opravdu kraťoučký a v zásadě přináší velmi málo informací. Navíc obsahuje tvrzení, které je v kontextu práce z lingvistického hlediska nepochopitelné, totiž že subjektiv je v podstatě druhotným slovesným způsobem.

Konkrétní témata k diskusi při obhajobě:

- Může autor říci něco bližšího o výzkumech, které komentuje na s. 7 a 8? Není mi jasné, jak souvisí otázka *leísmo/loísmo/laísmo* s „pravopisným standardem jazyka“.
- Jak podle jeho názoru souvisí mentalita Španělů se subjektivem (s. 7)?
- Oněch „maximálně sto náhodně vybraných výskytů“ (s. 29) bylo konkrétně vybráno jak? Jaký byl postup zaručující onu nahodilost?
- Co znamenají „zcela subjektivní postoje mluvčího“ (s. 40) a jak se liší od ostatních postojů?

A ještě poznámku k formální stránce práce: několikrát zmiňovaný spěch se odrazil i na formální úpravě textu. Je v něm poměrně velké množství překlepů, obsahuje věcné chyby (např. korpusu *CREA* se takřka v celém textu říká *CRAE*; Otaola Olano je žena, nikoli muž apod.). Nejednotnou podobu mají i citace, soupis bibliografie na konci práce neodpovídá českému ani španělskému standardu. V exempláři práce, který jsem měl k dispozici, nenacházím španělské résumé.

Celkově předkládanou bakalářskou práci považuji za nevyužitou šanci: autor v některých pasážích jasně ukázal, že by byl schopen napsat práci podstatně lepší.

Práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou *dobře*.

V Praze dne 16. 8. 2014

doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.